

יוסף דעת

תוכן הסוגיות בקצרה

(והמסתעף)

מסכת ברכות

בעריכת יוסף בן ארזה

**Dafyomi Advancement Forum
of Kollel Iyun Hadaf**

140-32 69 Ave.

Flushing, N.Y. 11367

Fax: (206) 2020-DAF [323]

Tel: 00 (972 2) 651-5004 (aft.)

email address: daf@dafyomi.co.il

Ask about D.A.F.'s free English study material!

יוצא לאור בהשתתפות מכון עיון הדף

שע"י כולל עיון הדף

ת.ד. 43087

הר נוף, ירושלים

פקס: (02) 591-6024

טלפון: (02) 651-5004 בשעות אחה"צ

דואר אלקטרוני: daf@dafyomi.co.il

המכון מחלק מגוון רב של חומר בעברית ובאנגלית

מסכת ברכות, דפים ב – יג

תוכן הסוגיות (והמסתעף)

פתיחה – ראשית חכמה יראת ה' * 'ברכות לראש צדיק' – ענין הברכה לפני כל מעשה.

פרק ראשון

ב – זמן קריאת שמע של ערבית * (קיום מצות קריאת שמע בשמיעה) * מצוות שאמרו בהן חכמים עד חצות; (הקטר חלבים ואברים לאחר חצות) * 'תנא אקרא קאי' * זמן אכילת תרומה לכהנים שנטהרו מטומאתם; 'ובא השמש וטהר' – ביאת אורו וביאת שמשו, 'טהר' יומא או 'טהר' גברא * זמנים נוספים לק"ש של ערבית * (זמן סעודתן בערבי שבתות; זמן סעודת העני) * (כללים: 'אמרו חכמים... במה אמרו'; פתיחת מסכתות בדקדוק לשוני; 'אבעית אימא'; כפילות הלכות במשניות; 'אמר מר') * (פרפראות וענינים: 'ראש דברך אמת'; 'מאימתי'; רמזי שמות המחברים בספריהם; ר' אליעזר – הפותח והמסיים במשנה; 'עבירה' בהימנעות מעשיה; בנין הלימוד יהא על המקרא; קבלת עול מלכות שמים בחושך תחילה; רמזים בזמני קריאת שמע; מתינות באכילה).

ג – חלוקת המשמרות בלילה – בשמים ובארץ * מעשה דרבי יוסי בחורבה מחורבות ירושלים * 'יהא שמה רבה מברך...'; (אמירת 'תושבחתא ונחמתא' בקדיש) * תפילת עוברי דרכים * היכנסות לחורבה (חשש מזיקין בזמן הזה בארץ ישראל) * (מאימתי מונים שלש שעות בקריאת שמע של שחרית) * דיבור בפני המת – דברי תורה, הספדים, ומילי דעלמא * לילו של דוד המלך * כנור שלמעלה ממיתתו של דוד; 'אין הקומץ משביע את הארי'; 'לכו ופשטו ידיכם בגדוד...' (ההימלכות בסנהדרין לפני יציאה למלחמה) * (ענינים: זמנים חלוקים בשמים ובארץ; פירוט משמרות הלילה ועניניהם; נעירת החמור, צעקת הכלבים, יניקת תינוק וסיפור האשה עם בעלה; 'מאן דגני בבית אפל'; שלשה שלבים בחורבן הפרטי והכללי, ובנייתם; מעשה שאינו הגון ביותר בעצם והגון לפי מחשבת האדם; היכנסות ל'חורבה' בעבודת ה'; כנור של דוד וסדר לילו; התורה נקראת שוועה).

ד – 'כרתי ופלתי' * 'כחצות הלילה' * למד לשונך לומר איני יודע * 'לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני' * דוד, מפיבושת וכלאב * (הזכרת שם רבו בפניו, עם תואר כבוד) * (חיוב הזדקקות החכם להורות דבר הלכה הבא לפניו) * 'שמא יגרום החטא' * סוף זמן קריאת שמע של ערבית; כדי להרחיק את האדם מן העבירה; כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה * (אכילה ושינה קודם קריאת שמע ותפילת ערבית) * (מי שאין לו מנין עשרה לתפילת ערבית אלא לאחר חצות) * קריאת שמע ותפילת ערבית – סדרם; סמיכת גאולה לתפילה בערבית; 'תפילה אריכתא' ו'גאולה אריכתא' * אמירת 'תהלה לדוד' ('ואשרי') בכל יום * מפני מה לא נאמר נו"ן ב'אשרי' * מנין 'מעופות' המלאכים * קריאת שמע שעל המטה; (בענין ה'מזיקין') * (המתפלל ערבית סמוך למטתו – האם יקרא שוב ק"ש על המטה) * (מלחמת הרמיון; תפילה – הכרת הנוכח; 'בן עולם הבא'; ק"ג מיני טהרה).

ה — קריאת שמע שעל המטה * דרכים לניצוח היצר * 'זאתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם' * תורה ויסורים * 'לקח טוב' * אם רואה אדם שיסורין באים עליו * אלו הם יסורים של אהבה; יסורים ממרקים; מזבח כפרה * כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים וקובר את בניו — מוחלין לו על כל עוונותיו * יסורי בנים ונגעים * 'דין גרמא דעשיראה ביר' * 'לא הן ולא שחרן' * אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים * אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוין לבו לשמים * מעשה שהחמיצו ארבע מאות חביות של רב הונא * ('עביד איניש דינא לנפשיה' — בנטילת חפץ של חברו) * 'תפילתי סמוך למיטתי' * לא יהא דבר חוצץ בין המתפלל לקיר * הנותן מיטתו בין צפון לדרום * שנים שנכנסו להתפלל וקדם אחד מהם ולא המתין את חברו * (הנפש היא תפלה) * (ענינים: דרכי התמודדות עם היצר; דרכי בירור המעשים והמדרגות; למהות 'יסורין של אהבה'; התערורות לתפלה גם בשעת שלווה; גאות המשיע על המקבל, דבר על נוקבא) * (פירוש מקראות ודרז"ל כפשוטם או כמשל).

ו — על ריבוי המזיקין ונוכחותם; (המזיקין שבין תלמידי חכמים) * מעלת התפילה בבית הכנסת * השראת השכינה במנין עשרה, בדיון, בשנים העוסקים בתורה ואפילו באחד; ('ספר זכרון' 'ספר הזכרונות') * תפלין של הקב"ה * תפילה בבית הכנסת; הרגיל לבוא לביהכ"נ ולא בא יום אחד; הקובע מקום לתפילתו; היציאה מבית הכנסת * (תוקף חיוב למנהג שאדם נוהג בו בתמידות; חזרה ממנהג מצוה, לצורך מצוה — האם צריך התרת נדרים; תפילה כותיקין ביחידות או מאוחר יותר ובציבור; ק"ש ותפילה עם תפלין ביחידות, או בציבור ללא תפלין; מעלת הנהגה קבועה וסדר קבוע) * (השכמת בית הכנסת — כקבלת פני שכינה) * ריצה בשבת לדבר הלכה * אגרא דפרקא, דכלה, דשמעתא, דבי טמיא, דתעניתא, דהספדא, דבי הלולי * (מהות מצות לימוד תורה שבעל פה) * המתפלל אחורי בית הכנסת * 'כרום זלות לבני אדם'; דברים שעומדים ברומו של עולם * 'לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה...'. * הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו * כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים; כל העולם לא נברא אלא בשביל זה... לצוות לזה * (על סדר הצגת דעות החכמים) * בקש שלום ורדפהו.

ז — תפילתו של הקב"ה * מעשה דישמעאל בן אלישע כהן גדול * לא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך * מנין שאין מרצין לאדם בשעת כעסו * זעמו של הקב"ה * 'וידוע דעת עליון' * (רמזי 'רגע' במקרא) * 'גם ענוש לצדיק לא טוב'; (קללות וענשים שענשו החכמים) * טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות * דברים שבקש משה רבינו מלפני הקב"ה ונתן לו * 'הודיענו נא את דרכיך'; צדיק ורע לו, רשע וטוב לו; צדיק בן צדיק או בן רשע; צדיק גמור ושאינו גמור * 'קשר של תפלין הראה לו' * עונש לבנים בחטאי האבות * כל דבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפילו על תנאי לא חזר בו * אברהם הראשון שקרא לקב"ה 'אדון'; לאה הראשונה שהודתה * דרשת שמות — 'ראובן' ו'רות'; שמא גרים * (תפילת דוד) * קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם * 'מזמור לדוד בברכו מפני אבשלום בנו' * התגרות ברשעים * הקובע מקום לתפילתו * גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה.

ח — עת רצון — בשעה שהצבור מתפללים; (על מהות חיוב תפילה בציבור; במקום טירדא, חולשה, הפסד ממוון ולימוד, חוסר כוונה) * (הגדרת 'שעה שהציבור מתפללים' בזמננו) * מעלת תפילה בציבור ובבית הכנסת * אריכות ימים בבבל * לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת * 'על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא' — זו אשה, זו תורה, זו מיתה, זו קבורה, זה בית הכסא; 'מצא או מוצא'; 'למנות תוצאות' * 'אוהב ה' שערי ציון' * תפילה במקום הלימוד * גדול הנהגה מייגעו יותר מירא שמים * דירה במקום רבו * המניח ספר תורה ויוצא; לימוד בשעת קריאת התורה * השלמת פרשיותיו עם הציבור שנים מקרא ואחד תרגום * הוראות רבי יהושע בן לוי לבניו * האם מותר לעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללים * ממדותיהן של מדיים ופרסיים * קריאת שמע קודם עלות השחר ולארכיה, קודם הנץ החמה ולאחריה * (התנתקות הנפש מן הגוף; הרגשת המיתה לאדם הגשמי והרוחני; הקשר שבין תורה לתפילה; 'ד' אמות של הלכה; מדת פרסיים).

ט — ק"ש לאחר עלות השחר — המשך * מעשה בבניו של רבן גמליאל; (ברכות ק"ש לאחר זמן הקריאה) * אכילת פסחים לאחר חצות הלילה; שעת 'חפזון'; 'גאולה' — בבוקר או בערב; (אכילת מצה ומרור וקריאת הלל — לאחר חצות) * 'דבר נא באזני העם'; 'וישאלום'; 'וינצלו את מצרים'; 'אהי אשר אהי...' * 'ענני ה' ענני' * מאימתי קורין את שמע בשחרית * מנהג ותיקין * ('אחרים' ויש אומרים) * סמיכת גאולה לתפילה * אמירת 'ה' שפתי תפתח' ויהיו לרצון אמרי פי' * חלוקת הפרשיות בתהלים * ענינים וטעמים: דגן ודגים; 'שאם יזכה יבחיך'; שמחה במצוות; שמחה — סימן לתפילה שנתקבלה).

י — פרשה הפותחת ב'אשרי' ומסיימת ב'אשרי'; (פתיחת וחתימת ברכות בסגנון אחד) * מעשה בבריונים שהציקו לר' מאיר; תפילה על הרשעים שיחזרו בתשובה * תשובות חכמים לצדוקים * דרשת סמיכות פרשיות * 'כלום יש עבד שמורד ברבו?'; שירת דוד בחמשה עולמים שדר בהם; מדרשי 'ברכי נפשי...' * חזקיהו וישעיהו; תפילת חזקיהו בחליו; לעולם אל ימנע אדם עצמו מן הרחמים; ששה דברים שעשה חזקיהו המלך * התולה בזכות עצמו והתולה בזכות אחרים * אלישע בבית השונמית * ('בקרב קדושים') * הרוצה להנות והרוצה שלא להנות * המארח תלמיד חכם בתוך ביתו * כמה הלכות תפילה; (ענין כיוון הרגלים) * הקורא את שמע לאחר שלש שעות * ('דבר בעתו מה טוב') * כיצד קורין את שמע.

יא — 'ובשכבך ובקומך'; 'ובלכתך בדרך' * קריאת שמע בעמידה, בישיבה, בהטיה, בהליכה, תוך כדי עיסוק * קריאת שמע לטרוד טרדא דמצוה וטרדא דרשות * מעשה רבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה * (העושה מצוה באופן שעבר על דברי חכמים בצורת עשייתה, באונס ושלא באונס — האם יצא ידי חובתו) * (קריאת שמע בישיבה; התישבות בק"ש של ערבית) * ברכות קריאת שמע, בשחר ובערב — נוסחתם; הזכרת מדת יום בלילה ומדת לילה ביום * (מדוע אין 'ברכת המצוות' לקריאת שמע) * ברכה ארוכה וברכה קצרה * איסור לשנות ממטבע הברכה; (הוספת פיוטים בברכות) * ברכת התורה על לימוד מקרא, מדרש, משנה ותלמוד * אלו הן ברכות התורה * ברכת 'אהבה רבה' כברכת התורה; (חילוקי דינים; מי שעומד בברכת ק"ש ונזכר שלא ברך ברכה"ת; ברך 'אהבה רבה' ללא כוונה לברכה"ת או בכוונה הפכית; ברך ולא למד מיד; ברכ"ת בלימוד עם כוונה שלא לקיים מצות ת"ת) * סדר קריאת שמע וברכותיה במקדש * ('שאיך הקב"ה בא בטרחות' * 'חמורים דברי סופרים מדברי תורה' * חכם היחיד המורה שלא כרבים — כיצד הוא ותלמידיו נוהגים * העולם — ספר, והתורה — פירושו).

יב — ברכות ק"ש וסדרן — האם הם לעיכובא * קריאת עשרת הדברות במקדש ובגבולין; (עמידה בקריאת עשרת הדברות) * ברכה למשמר הנכנס * טעות בפתיחה או בחתימת הברכות — חילוקי דינים; (טעויות שונות בברכת מעין שלש) * ברך ברכת המזון על תמרים * ברכות ללא הזכרת 'מלכות' * כל שלא אמר 'אמת ויציב' שחרית, 'אמת ואמונה' ערבית * כריעה וזקיפה בברכות התפילה * אמירת 'המלך הקדוש' ו'המלך המשפט' בעשרת ימי תשובה * כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש * כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו; (בושת-יחיד ובושת-ציבור) * בקשו לקבוע פרשת בלק עם קריאת שמע * מפני מה קבעו פרשת ציצית * הזכרת יציאת מצרים בלילות; לימות המשיח * (על התעסקות במצוות ובתפילה מתוך בכוונת הלב).

יג — קריאת 'יעקב'; 'אברם'; 'שרי'.

נספחים — בענין ברכת התורה תחילה * לקט מאמרים ופנינים בעניני לימוד תורה * על לימוד הדף היומי.

מסכת ברכות, דפים יג — כו

תוכן הסוגיות (והמסתעף)

פרק שני

יג — היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא * (קרא ולא אמר 'ברוך שם...') * הפסקה בק"ש וברכותיה לשאילת שלום ולהשבת שלום * אלו הן בין הפרקים * האם מצוות צריכות כוונה * קריאת שמע בכל לשון * (קריאה בלשון שאינה מדוברת במדינה זו) * קריאה בתורה ולימוד בכל לשון; (לימוד תורה בהרהור הלב) * קריאה למפרע * עד היכן מצות קריאה; עד היכן מצות כוונה * (סוגי הכוונות בקריאת שמע ובשאר מצוות) * הארכה ב'אחד' והכוונה בו * ('ידיעה' מול 'אמונה') * ק"ש של רבי יהודה הנשיא; 'מעביר ידיו על עיניו' * ק"ש בשכיבה ובהילוך (ובשעת נהיגה) * שכיבת פרקדן * (על מעלת השלום * בין פרשה ראשונה לשניה * יראת תלמידי חכמים נכללת בתורתן) * ('חסורי מחסרא והכי קתני').

יד — שאילת שלום והשבתו בקריאת שמע וברכותיה; בקריאת ההלל ובמגילה; (הגדרת 'מפני היראה') * מטעמת — לענין ברכה ולמי ששרוי בתענית; (טעימה בשאר איסורי תורה) * הנותן שלום לחברו קודם שיתפלל; עשיית הפציו ויציאה לדרך קודם התפילה; (רחיצה, גילוח והתעמלות) * הלן שבעת ימים בלא חלום * הפסקה בין 'ה' אלקיכם' ל'אמת' * אמירת פרשת ציצית בלילה * (הזכרת מכת בכורות וקריעת ים סוף בברכת גאולה; פרטי דינים במצות זכירת יציאת מצרים) * טעמים לסדר שלש הפרשיות בקריאת שמע * הנחת תפלין לפני קריאת שמע ותפילה; (תפילה בשעת הנן ללא תפלין או מאוחר יותר עם תפלין; תפילה בציבור ללא תפלין או ביחידות עם תפלין; המקדים להתפלל לפני זמן הנחת תפלין) * הרוצה שיקבל עליו עול מלכות שמים שלימה.

טו — קבלת עול מלכות שמים שלמה * נקיות ורחיצה לתפילה * (נטילת ידיים מן הכלי שחרית) * הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו; ולא דקדק באותיותיה; (הרהר בלבו ולא הוציא בפיו — בברכות ובק"ש; הרהור לאו כדיבור) * חרש המדבר ואינו שומע — בתרומה, בקריאת שמע, בברכות ובמגילה * קטן בקריאת המגילה * 'שאל ועוצר רחם' * דרשות 'זכתבתם' 'ולמדתם'; נתינת ריח בין הדבקים ודקדוק באותיותיה * (הגיית ב' פ' רפויית; הגיית החולם) * (כללים: דקדוק על הנחה שאינה עומדת לפי המסקנא; 'לכתחילה' ו'דיעבד' מדאוריתא) * (ענינים: הימצאות מתקן לרחיצה בכניסה לבית הכנסת; יחוד ד'שמע ישראל' ו'ברוך שם' — קבוע בכל אחד מישראל; 'נתינת ריח' בדברים שהגוף דבק בהם).

טז — אהלים כנחלים * הקורא למפרע; קרא וטעה * האומנין — דינם לקריאת שמע, לתפילה ולברכות המזון; (זימון ונשיאת כפים) * חתן בקריאת שמע (ובספירת העומר ושאר מצוות) * רחיצה באבל * תנחומין על עבדים ושפחות * אין קורין אבות / אמהות אלא לשלשה / ארבע * 'כן אברכך בחייך בשמך אשא כפי... * תפילות פרטיות של החכמים לאחר תפילתם * (התפשטות הקדושה בכל מעשי האדם וקניניו) * (איתנות האבות).

יז — תפילות החכמים, בקשות ואיחולים — המשך * (אמירת 'יהיו לרצון' בסוף התפילה — לפני התחנונים או לאחריהם) * 'מרגלא בפומיה ד...' * (סעודת סיום בלימוד ספר במקרא) * 'אחד המרבה ואחד הממעט...' * העושה שלא לשמה * רוחניות העולם הבא * גדולה הבטחה שלנשים; נשים במאי זכיון * 'עולמך תראה בחיך' * 'אבירי לב הרחוקים מצדקה' * קריאת שמע לחתן * 'כל העולם ניזון בשביל חנינא בני וחנינא די לו בקב חרובין...' * מתי חוששים שנראה כיוהרא; ('מיחזי כיוהרא' בביטול מצוה דאורייתא) * (ביטויים שונים להיפוך השיטות).

פרק שלישי

יז — מי שמתו מוטל לפניו; נושאי המטה — לענין ק"ש מצוות וברכות.

יח — מתו מוטל לפניו — חיובו במצוות וברכות, כחול ובשבת * ('הלכה כדברי המיקל באבל' — באנינות) * המשמר את המת * דברים האסורים משום 'לועג לרש...'; (נשיאת ספרים ליד המת והנחתם על הקבר) * המוליך עצמות המת כשהוא רכוב; המוליך ספר תורה * לוויית המת * האם המתים יודעים מה נעשה עם החיים * צדיקים במיתתן קרויים חיים; רשעים בחייהם קרויים מתים * בניהו בן יהודע בן איש חי * מעשה בחסיד אחד שלן בבית הקברות * (חלומות שבילל ראש השנה) * מעשי זעירי ושמואל שבררו דברים בחצר מות אצל הנפטרים * מנין למתים מספרים זה עם זה * (איש חי — איש חיל) * (בירור ברייתא המובאת לצורך קושיא, הגם שאין צורך באתו בירור לעצם הקושיא).

יט — המספר אחרי המת; המספר אחר מיסתן של תלמידי חכמים * אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה * המקומות שמצאנו במשנה ובברייתא שנידו על כבוד הרב * מי שמת בנידויו * הוצאת המת סמוך לזמן קריאת שמע * קריאת שמע לעוסקים בהספד ולעומדים בשורה * אל יפתח אדם פיו לשטן * המוצא כלאים בבגדו (או בבגד חברו) בשוק * 'אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'; האם כבוד הבריות דוחה איסור דרבנן / דאורייתא * איסורא מממונא לא ילפינן * (דרשת 'ולאחתנו').

כ — כבוד הבריות — המשך * בין דורות ראשונים לדורות אחרונים; (על מידת המתנינות ומידת המהירות) * מסירות נפש לקדושת השם * רב גידל ורבי יוחנן שהיו יושבים על שערי טבילה * זרעו של יוסף * נשים עבדים וקטנים בקריאת שמע, תפלין, תפילה, מזוזה, ברכת המזון וקידוש היום * (מצות קידוש מן התורה) * נשים וקטנים המברכים ברכת המזון לאנשים * (שיעור אכילה המחייבת ברכת המזון מן התורה) * 'נשיאת פנים' של הקב"ה; (שביעות רצון ללא שביעת הגוף) * בעל קרי בקריאת שמע וברכות * האם הרהור כדיבור דמי * (דיבור העם במתן תורה; בין דיבור להרהור) * (אמירת פסוק 'שמע ישראל' עם הצבור) * (דיני הפסק בפסוקי דזמרה) * (בענין עין-הרע) * (טעמים לפטור נשים במצוות עשה שהזמן גרמן; מעלתן ושכרן לעולם הבא; על 'שיווי זכויות').

כא — בעל קרי בק"ש, תפילה וברכות — המשך * (תפלה מדאורייתא או מדרבנן) * ברכות המזון והתורה — מקור חיובם * ספק קרא קריאת שמע וברכותיה; ק"ש מדאורייתא או מדרבנן * ספק התפלל; 'ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו' * היה עומד בתפילה ונזכר שהתפלל * טעה והתחיל תפילת חול בשבת * התפלל ונכנס לבית הכנסת ומצא ציבור מתפללין * הנכנס לבית הכנסת ומצא צבור שמתפללין, ועדיין לא התפלל * אמירת קדושה ביחיד * (צירוף מחללי שבתות בפרהסיא לקדיש ולקדושה) * הפסקה לעניית קדיש קדושה ו'מודים' * בעל קרי בדברי תורה * (כניסה למצב שלא יוכל ללמוד) * האם דורשים את סמיכות הפרשיות בתורה * טבילה לטומאת קרי לאדם הטמא בטומאה נוספת.

כב — בעל קרי בדיבור ובהרהור * חילוקי דינים באלו דברי תורה נאסרו בעלי קריין * (ביטוי האזכרות תוך כדי לימוד פסוקים וברכות) * אופני טהרת בעלי קריין לסוגיהם — חילוקי דינים ושיטות * 'נהוג עלמא כהני תלת סבי' * (בענין תקנת עזרא בזמן הזה; פרטי דינים) * (הסתמכות על דעת יחיד בשעת הדחק) * היה עומד בתפילה או בקריאה בתורה ונזכר שהוא בעל קרי * (ק"ש ותפילה כותיקין ללא תפלין וביחידות; האם עדיף לקרוא שמע בברכותיה ולהתפלל משום כך ביחיד, או לקרוא ללא ברכות ולהתפלל בצבור) * היה עומד בתפילה וראה צואה כנגדו או מצא צואה במקומו; מים שותתין על ברכיו; (אמירת דבר שבקדושה מול כלי לאיסוף שתן) * (המתפלל וחטא בתפילתו; התפלל בגילוי ראש) * (ענין טבילת בעלי קריין, והמסתעף) * (נענוע בשעת לימוד תורה; התעלמות האדם ממצבו הירוד).

כג — המשך — מים שותתין * שהה כדי לגמור את כולה * הנצרך לנקביו והתפלל; (הפסיק בתפילתו לעשיית צרכיו — להיכן הוא חוזר) * 'שמוזר רגלך כאשר תלך אל בית האלקים...' * דין התפלין לנכנס לבית הכסא — חילוקי דינים * החזקת חפצים בתפילה * צניעות בגילוי הגוף בבית הכסא * הנכנס לסעודת קבע ('הנחת' תפלין וקישור הדעת אליהם בכל עת) * צרירת מעות בסודר המיועד לתפלין; הזמנה מילתא או לאו מילתא * מקום הנחת התפלין בעת השינה * (מחלוקת אמוראים על ברייתות).

כד — הנחת התפלין בשעת השינה — המשך * קריאת שמע בשנים הישנים במטה אחת; באשתו, בקטנים, באחרים * 'אשתו כגופו' * עגבות — האם יש בהן משום ערוה; שער יוצא בבגדו * טפח, שוק, קול ושער באשה — ערוה * התולה תפיליו * גיהוק, פיהוק, התעטשות, ריקקה, התעטפות והשמעת קול בתפילה * 'הא מלתא אבלעא לי...' * ('אפיקרסין') * רבי אבא הוה משתמיט מיניה דרב יהודה... * קריאת שמע לישן בטליתו * לבו רואה את הערוה * קריאת שמע והרהור בדברי תורה במבואות המטונפות * הפסיק ושהה כדי לגמור את כולה * קריאת שמע ותפילה כשלבו מגולה * (אמונת האדם בעצמו) * (דרכם של נביאי השקר) * (שמחת הלימוד מועילה לזכרון).

כה — שכח ונכנס בתפלין לבית הכסא * צואה על בשרו או ידו מונחת בתוך בית הכסא * הרחקה לדבר שבקדושה מריח רע שיש לו עיקר ושאינו לו עיקר * (שינה בבית המדרש) * צואת בעלי חיים ואשפה * צואה ברשות אחרת * צואה עוברת * פי חזיר * ספק צואה ומי רגלים * צואה ומי רגלים שיבשו או שאין רישומן ניכר * ירד לטבול והגיע זמן הקריאה * לבו רואה את הערוה; עקבו רואה / נוגע בערוה; (עצימת עינים) * ביטול צואה כל-שהיא ברוק; צואה בגומא; דבוקה בסנדלו; בעששית * ערוה בעששית; ערות עכו"ם * ביטול מי רגלים ע"י מים * גרף של רעי ועביט של מי רגלים * מי רגלים שמתחת למטה, מלפניה מלאחריה * תשמיש המטה בבית שיש בו ספר תורה או תפלין * (על נקיות וקדושה).

כו — תשמיש בבית שיש בו ס"ת — המשך * שיעור הרחקה מצואה וממי רגלים ומבית הכסא * בית הכסא נקי; בית הכסא חדש — לענין דבר שבקדושה בתוכו וכנגדו * בית כסא דפרסאי; (חררי שירותים שבימינו) * טבילה לבעלי קריין שטמאים בטומאה נוספת.

נספח — בסוגית 'כבוד הבריות' — מהר"י מרצבך זצ"ל.

מסכת ברכות, דפים כו – לד

תוכן הסוגיות (והמסתעף)

פרק רביעי

כו — זמני התפילות; (דיוק בזמן הנגן החמה) * תפילת תשלומין למי שטעה ולא התפלל — חילוקי דינים; (הקדים תפילת התשלומין לתפילת החובה; תשלומין במוסף ובנעילה) * שכח ולא הבדיל בתפילה * מי תקן את התפלות וכנגד מה תקנום * זמני הקרבת התמידין במקדש * פלג המנחה * 'עד' — ו'עד' בכלל או אין 'עד' בכלל * (בין 'קשיא' ל'תויבתא') * (ענינים: שתי בחינות בתפילה, 'בקשת רחמים' ו'קרבן'; על פתיחת התפילה ב'אבות'; בחינות 'עמידה' 'שיחה' ו'פגיעה').

כז — 'עד' ועד בכלל — המשך * חמש עדויות של רבי יהודה בן בבא * (ההורג אדם ע"י הרבקותו במחלה — האם דינו כרוצח) * זמן תפילת שחרית וזמן הקרבת התמיד * מהו 'בוקר' של תורה * זמן תפילת מנחה וערבית; פלג המנחה * תפילת שבת בערב שבת; קידוש ועשיית מלאכה * תפילת מוצאי שבת והבדלה בשבת * אסור לעבור כנגד המתפלל; (פסיעה בפני מי שסיים תפלתו ועדיין עומד על עמדו; לעבור לפני קטן המתפלל) * תפילת תלמיד כנגד רבו ומאחוריו * נתינת שלום ושאר הלכות דרך ארץ בין תלמיד לרבו; אמירת דבר שלא שמע מרבו * (תפילה בטעות, שסבר שהגיע הלילה, ועדיין לא הגיע) * תפילת ערבית רשות או חובה * מעשה ברבן גמליאל ורבי יהושע * (תפילה לישועה ללא גבול וגוון) * ('בעלי תריסין') * (על ענשי הגדולים בעולם הזה).

כח — המשך מעשה דרבן גמליאל ורבי יהושע; פתיחת בית המדרש לתלמידים שאין תוכם כפרם; 'בו ביום' * (ספק עמוני) * זמן תפילת המוספין * מוסף ומנחה — מה קודם * 'תנא מיניה ארבעין זמני' * 'נוגי ממועד אספתי ממך' * אכילה קודם תפילת מוסף ותפילת מנחה * (תפילה ביחידות למי שקשה עליו להמתין מלאכול עד אחר תפלת הצבור) * תפלת ר' נחוניה בן הקנה * כשחלה ר' אליעזר...; כשחלה רבן יוחנן בן זכאי...; 'איני יודע באיזו דרך מוליכים אותי' * תפלת שמונה עשרה ומעין-שמונה-עשרה; תפלה קצרה במקום סכנה; שמונה עשרה ברכות וברכת המינים — כנגד מי * (יכוין לבו כנגד בית קדש הקדשים) * הכריעות שבתפילה * (עשיית מצוות על מנת לקבל שכר) * (על לימוד מקרא).

כט — (שהה כדי לגמור את כולה) * ש"ץ שטעה בברכת הצדוקים * צדיק מעיקרו שאחר כך נתקלקל; יוחנן כהן גדול * שבע ברכות של תפלת שבת; תשע של ראש השנה; עשרים וארבע של תעניות — כנגד מי * מעין שמונה עשרה; דיני תפלת 'הביננו' * טעה ולא הזכיר גבורות גשמים, שאלת גשמים, הבדלה; הזכרת ראש חדש * העושה תפלתו קבע; המתפלל עם דמדומי חמה * תפלה קצרה למהלך במקום סכנה; 'בכל פרשת העבור' * (תפלה קצרה למי שכבר התפלל שמונה-עשרה; תפלת הדרך במקום תפלה קצרה) * 'לא תרתח ולא תחטי, לא תרוי ולא תחטי; * תפלת הדרך.

ל — 'לעולם לישתף איניש נפשיה בהדי צבורא' * דיני תפלת הדרך * 'מהיות טוב אל תקרא רע' * 'הביננו' לעומת תפלה קצרה * היה רוכב על החמור בדרך — כיצד יתפלל * כיוון המתפלל * 'תלפיות' * תפילה וקריאת שמע ושאר מצוות למשכים לצאת לדרך וכדומה * (סמיכת גאולה לתפלה קודם הנץ החמה, או תפלה לאחר הנץ ללא סמיכת גאולה — מה עדיף) * תפלת המוספין ביחיד * כוונה בתפלה; (התפלל ולא כיוון בתפילתו) * טעה ולא הזכיר של ראש חודש, בערבית ובשאר תפלות * (קדושת היום מול קדושת הלילה — בראשי חודשים ובמועדים) * החוזר ומתפלל — כמה ישהה בין תפלה לתפלה.

פרק חמשי

אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש * גילה ברעדה.

לא — שחוק ובדיחות הרעת בעולם הזה * (שבירת כלי זכויות בנשואין) * כיצד עומדים להתפלל * מהי 'הלכה פסוקה'; חומרת בנות ישראל על עצמן * אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה * (איסור לשכוח דבר אחד ממשנתו — בדברי אגדה) * הנהגות תפלה והלכות דרך ארץ שנלמדו מן המקראות בדניאל ומתפילת חנה ועוד; (חלונות בבית הכנסת; חיתוך שפתים בתפלה; שבח קודם לבקשה — מדאורייתא?) * 'ונקתה ונזרעה זרע' * תפלת חנה ופקידתה * מורה הלכה בפני רבו * תענית בשבת * צדיקים שהטיחו דברים כלפי מעלה * (על טורח הציבור, הארכת הש"ץ, כוונה בתפלה, 'שמחה של מצוה').

לב — אלמלא שלש מקראות נתמוטטו רגליהם של שונאי ישראל * ('אש של עצמות; ביטויים בעברית המועתקים מביטויים בארמית) * ריצוי מעשה העגל — דרשות * 'מה יעשה הבן שלא יחטא * 'מלי כריסיה זני ביש' * לעולם יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל * גדולה תפלה... גדולה תענית... * מיום שחרב בית המקדש...; שערי תפלה ושערי דמעה; תענית ביומא דעיבא * המאריך בתפלתו; עיון תפלה * ארבעה צריכים חיזוק * שהייה לפני התפלה ולאחריה * הפסק באמצע התפלה * (ענינים: על ידיעה ובחירה; אונס שע"י היצר; כחות מנהיג הדור מן הדור; על דבקות ולימוד תורה; 'מתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת').

לג — הפסק בתפלה — המשך * אין ערוד ממית אלא החטא ממית; 'אוי לו לערוד שפגע בו ר' חנינא בן דוסא' * הזכרת גבורות גשמים ושאלת גשמים בתפלה * היכן מבדילים בתפלה * גדולה דעה; גדול מקדש; גדולה נקמה — שניתנו בין שתי אותיות; (תוכן הנקמה — חסד) * תקנת הברדלה בתפלה ועל הכוס; טעה ולא הבריל; (הברדלה על הפת) * היכן מבדילים בתפלה ביום טוב שחל במוצאי שבת * (מקור איסור ברכה לבטלה ושאונה צריכה) * 'הלכה' 'מטיין' 'נראין' 'מודים' * מרגניתא בבבל — 'ותודיענו' * האומר 'על קן צפור יגיעו רחמיך' ועל טוב יזכר שמך' 'מודים מודים' — משתקין אותו * (נתינת טעמים למצוות; על טעמי מצוות 'אותו ואת בנו' ו'שילוח הקן') * 'סיימתינהו לכולהו שבחי דמרך?!' * הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים; 'מה ה' אלקיך שואל מעמך... * הקורא את שמע וכופלה.

לך — 'חברותא כלפי שמיא מי איכא?! * האומר 'ברכוך טובים' * העובר לפני התיבה וטעה * עניית 'אמן' אחר הכהנים ונשיאת כפים — לעובר לפני התיבה * סרבנות * טעה בשלש ראשונות, בשלש אחרונות, ובאמצעיות * ('ספק ברכות' בתפלה) * שאלת צרכים בתפלה; (ניגון בתפלה) * אריכות וקיצור לשליח צבור * הזכרת שם החולה בתפלה * שחייה בתפלה — להדיוט, כהן גדול ומלך * 'קידה' 'כריעה' ו'השתחויה' * נפילת אפים * כריעה בהודאה — בתפלה בהלל ובברכת המזון; (במודים דרבנן * כפיפת ברכים) * המתפלל וטעה * כוונת הלב בתפלה * תפלת רבי חנינא בן דוסא * 'עין לא ראתה אלקים זולתך' * בין העולם הזה לימות המשיח * בעלי תשובה וצדיקים גמורים * 'כעבר לפני המלך וכשר לפני המלך' * תפלה בבית שיש בו חלונות * תפלה בבקעה * 'כיסוי חטאה' * (ענין תפלת ר' חנינא בן דוסא; 'אם שגורה'; שכרם של תלמידי חכמים ושכר האנשים העושים תלמידי חכמים; בעלי תשובה וצדיקים גמורים).

נספח — לקט בעניני תפילה.

מסכת ברכות, דפים לה – מה

תוכן הסוגיות (והמסתעף)

פרק שישי

לה — כיצד מברכין על הפירות * (ברך על היין 'פרי העץ' ועל הענבים 'פרי הגפן') * מקור חיוב ברכות האכילה * 'קדש הלולים' * כרם רבעי / נטע רבעי; (רבעי בענבים שנבצרו לאכילה; בגפן ובאילן יחידים) * הנהגה מן העולם הזה בלא ברכה * (גדר חיוב ברכות הנהגין; התר אכילה למי שאנוס מלברך או בספק ברכות; אכילה למי שאינו יודע כיצד מברכים) * 'זלקתני דגני', 'זאספת דגנך' * תורה ומנהג דרך ארץ; (בין פרשה ראשונה לשניה) * בין דורות הראשונים לדורות האחרונים * ברכה מיוחדת ליין ולפת * (ברך 'מזונות' על היין) * ברכת שמן זית * (פרפראות: רבי יהודה מסיים הברכות; ברכות מברכות; ברכות לעתיד לבוא; הנהגת האדם בדבר שלמעלה ממדרגתו; הכנת מזון בחדשי תשרי וניסן).

לו — ברכת שמן זית; קמח; (סובין); דלעת חיה; מלח וזמית; קור; מיני הצלף (זיהוי חלקיו; ברכות הצלף בזמן הזה); פלפלין; זנגביל; חביץ קדירא ודייסה * בליעת שמן בשבת לחושש בגרונו * (ברכה על רפואה שיש לה טעם טוב; ברכה לאדם שאין חיכו מרגיש בטעם) * אביונות, קפרסין ותמרות הצלף — לענין ערלה מעשרות וכלאים * (תרומות ומעשרות בפירות האילן, ובצלף) * 'כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ'; ספק ערלה; (ספק ספקא בערלת חוץ לארץ; אקבע איסורא; ספק דאורייתא שנתגלגל לדרבנן) * בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה * קליפות, גרעינים ודומיהן — לענין ערלה * שומר לפרי — חילוקי דינים * שם 'פרי' בבוסר ובסמדר וכדו'; מאימתי אין קוצצים את האילנות בשביעית * ערלה בפלפלין * (איסורי הנאה שנפסלו מאכילה וראויים לשאר הנאות) * (ברכה על סוכר) * מאכל שיש בו מחמשת מיני דגן — לענין ברכה.

לז — ברכת האורז והדוחן; פת אורז ופת דוחן; מעשה קדרה * כוסס חטה, אפאה ובשלה * ברכה אחרונה על שבעת המינים ועל האורז * (המסופק אם חייב ברכה אחת מעין שלש או שלש ברכות) * חביץ קדרה; חביצה שיש בה חתיכות לחם * ברכות המקריב את המנחה והאוכלה * (ברכת 'שהחיינו' לעושה מצוה לאחרים) * (ברכת עיסה שנתבשלה או ניטגנה) * (קיום מצות אכילת מצה במצות שנאפו מקמח מצות) * חיוב חלה במיני מאפה שונים.

לח — 'כובא דארעא' — לענין חלה, ברכות ומצה בליל פסח * (הכנת רפואה בשבת, ע"י בריאים או חולים) * ברכה על דבש תמרים ומי פירות; מאכל מפירות כתושים; מאכל העשוי מקמח של קליות * זר ששתה מי פירות תרומה; כתישת פירות תרומה, ועשיית שֶׁכר * אכילת אוכלין ומשקין לרפואה בשבת; ברכה עליהם * נוסח ברכת הפת — 'מוציא' או 'המוציא' * ברכת השלקות; זית מלוח * מצה שרויה ומבושלת; מרור כבוש שלוק ומבושל — בליל פסח; (האם צריך 'טעם מצה') * רבי חייא בר אבא * (האוכל והנאכל).

לט — שיעור מנימלי לברכה אחרונה * 'זית אגורי' * מעשה בתלמידי בר קפרא * קדימה בברכות * ראשי לפתות חתוכים ומרוסקים * ברכה על תבשיל שמעריבים בו קמח * מעלותיו של תבשיל תרדים * מי שלקות, מי שֶׁבֶּת; (ברכת מרקים למיניהם; תה, קפה, חמיצת סלק) * פת צנומה בקערה — ברכתה * סדר הברכה ובציעת הפת * פתיתין ושלמין; פת חטין ופת שעורים — על מה לברך; (ושאר דיני עדיפויות לברכה) * תרומה מן היפה, מן השלם, ומן המתקיים * בציעת הפת בחול ובשבת ובליל פסח; (סימון מקום הבציעה בשבת) * 'הואיל ואתעביד מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחרית' * (על מעלת הפרטים בתורה).

מז — הפסק בין הברכה לאכילה * הבאת מלח ולפתן בבציעת הפת * (האכלה לבהמה קודם לאכילת האדם — מודאורייתא או מדרבנן; בטעימה; בשתייה; שלא בזמן אכילת הבהמה; בשבת; בדגים ועופות) * (הפסק בדברים שאינם קשורים באופן ישיר לסעודה אלא שהם מאפשרים את האכילה) * הנהגות בריאות במאכלות ובשאר דברים * ברכת הירקות * 'ברוך ד' יום יום' * (שיטת רבי יהודה בברכות) * מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק; 'אם שמוע תשמע' * ברך על המאכל ברכה אחרת — חילוקי דינים * (ברכת 'שהכל' בספק ברכות) * 'עיקר אילן ארעא' * אילן שאכל ממנו אדם הראשון * הגדרת 'פרי האילן' לענין ברכות * משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות * בירך בלשון אחרת * שם ומלכות בברכות; (אמירת 'המקום' בברכות; 'רחמנא'; שמות הקדש שאינם נמחקים; 'השם' ושאר תארים; אמירת 'רחמנא' בספק ברכות; הזכיר 'מלך' ללא 'העולם'; לא הזכיר 'אתה') * (מקור ברכת המצוות) * (על ברכה אחת על הפרשת תרומה ומעשר; ברכה על הסרת איסורים) * ברכת 'שהכל' * ברכה על 'מין קללה' * 'נובלות' ו'נובלות תמרה' * הקלין שבדמאי * פירות הפקר שעשאן גורן — לענין חיוב מעשרות * (ענינים: טבילת הלחם במלח; בירור ומיזוג כחות האדם; כלי מלא וכלי ריקן).

מזא — היו לפניו מינים שברכותיהם שוות — על מה יברך; דיני קדימה בברכות; (המתנה קצרה מאכילה כדי שלא לברך ברכה שאינה צריכה) * 'ארץ חטה ושעורה וגפן...'; כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר (הלכה למשה מסיני שנקראת 'דרבנן') * (ענין 'אסמכתא' שבש"ס) * מינים הבאים בתוך הסעודה ולאחריה — האם הם טעונים ברכה לפנייהם ולאחרייהם; חילוקי דינים * (ברכה שלאחר פת הבאה בכסנין) * (האוכל פת מועטת — האם יברך על שאר מאכלים שאינם באים ללפת הפת; נטילת ידים בברכה על פחות מכביצה) * יין פוטר כל מיני משקין (כששותה מעט יין); יין (ושאר משקים) הבא בתוך הסעודה; (השותה מי בישול פירות בסעודתו).

מב — כיצד מברכים על פת הבאה בכסנין, לחמניות * (המסופק אם אכל פהב"כ כשיעור קביעות סעודה; מהו שיעור קביעות סעודה; צירוף שאר מאכלים לשיעור קביעות סעודה; ברכת 'המוציא' על פהב"כ כשאוכל גם פת בסעודה; 'לחם משנה' בפהב"כ; ברך 'המוציא' על פהב"כ ונמלך מלקבוע סעודה) * אכילה לאחר גמר הסעודה, סילוק שלחן, נטילת מים אחרונים * שלש תכיפות הן; 'אף אנו נאמר תכף לתלמידי חכמים ברכה' * ברך על היין / הפרפרת שלפני המזון — האם פוטר את היין שלאחר המזון ושבתוכו / הפרפרת שלאחר המזון; ברך על הפת / על הפרפרת / על מעשה קדרה — האם פטר את הדברים האחרים * מתי אחד מברך לעצמו ומתי אחד מברך לכולם * מעשה בתלמידי רב לאחר פטירתו.

מג — חבורת אנשים ששותים יין — האם כל אחד מברך לעצמו או אחד מברך לכולם * סדר הסבה כיצד * מי מברך על המוגמר * כיצד מברכים על הבשמים לסוגיהם — פרטי דינים; (ריח שאין לו עיקר) * (ברכת הריח בפירות הנאכלים; ברכת ריח על האתרוג בימות החג — שיטות וחילוקי דינים) * (הגדרת 'עץ' לענין ברכת 'עצי בשמים') * 'בר מיניה דרב יהודה דחביבא ליה ארץ ישראל' * הרואה אילנות מלבליים * מאמרי רב זוטרא בר טוביה * 'נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים'; (הלבנת פנים במקום דחיית איסורים; הלבנת פנים במקום הצלה ממיתה) * שמן והדס; שמן ויין — כיצד סדר הברכות * (שינוי מן האמת כדי לקיים את האמת; מפני הבושה) * ששה דברים גנאי לו לתלמיד חכם * הליכה בקומה זקופה * (גר ואבוקה להצלה מפני מזיקין).

מד — מברך על העיקר ופוטר את הטפלה; (חילוקי דינים) * בשבח פירות גינוסר, הר המלך וגופנית שבארץ ישראל * סעודה שאין בה מלח ושריף * ברכה אחרונה על שבעת המינים ושאר מאכלים * (מי שברך 'על המחיה' לאחר אכילת פת; ברכה אחרונה אחר אכילת כחצי זית פת וחצי זית מזונות) * נוסח ברכה מעין שלש * על מה מברכים 'בורא נפשות' * ברכה לאחר עשיית מצוות; לאחר הרחת ריח טוב * עניני תזונה ובריאות * (על מנהג שתיית יי"ש אצל החסידים).

מה — שתיית מים — ברכתה לפניה ולאחריהם.

נספח — ברכה על שתיית מים ללא הנאת חיך * ברכה על אכילת סובין כתוספת * ברכת הפת פוטר את שאר מיני אֶכְלִיין.

מסכת ברכות, דפים מה — נג

תוכן הסוגיות (והמסתעף)

מה — שלשה שאכלו כאחת חייבין לזמן * האופנים והאישים שחייבים בזימון ושפטורים * מקור לזימון בשלשה * העונה 'אמן' / המתרגם לא יגביה (או ינמיך) קולו מן המברך / הקורא; 'משה ידבר והאלקים יעננו בקול' * זימון בשנים שאכלו כאחת * (זימון במקום שאין חיוב זימון) * אכילת השמש ללא נטילת רשות * זימון בנשים ועבדים וקטנים; (פרטי דינים בזימון לנשים) * יצא אחד מן המסובין החוצה * אחד מפסיק לשנים ואין שנים מפסיקים לאחד * זימון בשאין אחד מופלג מן השנים * אין זימון למפרע * (מהות הזימון; זימון במקום הספק; זימון מדאוריתא או מדרבנן) * העונה אמן אחר ברכותיו * עניית אמן ד'בונה ירושלים' * (המסיים ברכה עם אחר, האם עונה 'אמן') * (בחורים שקנסו עצמם לכווין בשמייעת ברכת המזון).

מו — מי הוא הבוצע והמברך * ברכת האורח לבעל הבית * עד היכן ברכת הזמון * ברכת 'הטוב והמטיב' מדאוריתא או מדרבנן * פתיחת הברכות וחימתן ב'ברוך'; ברכה הסמוכה לחברתה * ברכת 'הטוב והמטיב' בבית האבל * סדר ההסבה; מנהג פרסאי בהלכות סעודה * סדר נטילת מים ראשונים ואחרונים * כיבוד בדרכים ובגשרים * (טעם לזימון בשלשה).

מז — כיבוד בדרכים ובפתחים * מי בוצע ומי מברך * ברכת האורח * סדר בציעת הפת והאכילה בסעודה * הלכות עניית 'אמן' ואמירת ברכה * צירוף ועניית זימון למי שבא בסוף הסעודה; זימון הגדול כשבא בסוף; (האם תחילת האכילה קובעת לחיוב זימון; שלשה שלא ישבו כאחת — האם יש להם רשות לזמן) * זימון בדמאי ובטבל; במעשר ראשון שניטלה תרומתו ושלא ניטלה; מעשר שני והקדש שנפדו ושלא נפדו כהלכתן; השמש; הכותי והנכרי * (ברכה על דבר האסור באכילה * מי שברך על מאכל ונתעורר לו בו חשש איסור) * צירוף עם הארץ לזימון; איזהו עם הארץ; (הביטוי 'עם הארץ') * (איזהו שימוש תלמידי חכמים) * צירוף קטן לזימון בשלשה ובעשרה; צירוף עבד למנין עשרה; תשעה וארון; תשעה הנראים כעשרה; שנים ושבת; שני תלמידי חכמים המחזירים זה את זה בהלכה; קטן פורח * (ענין הזימון) * (העמדה באוקימתא או במחלוקת תנאים) * (הבאת מקראות בשינויי לשון — בש"ס ובמפרשים) * (מקור איסור אמירת דבר שבקדושה פחות מעשרה).

מזח — צירוף קטן לזימון — המשך * 'בוצין בוצין מקטפיה ידיע' * תשעה אכלו דגן ואחד אכל ירק — חילוקי דינים בצירוף לזימון * (המחויב בדבר מדרבנן — האם מוציא את המחויב מדאורייתא) * מעשה בשמעון בן שטח שהסב עם ינאי המלך * מי שאכל כזית — האם מוציא בברכתו אחרים שאכלו ושבעו * סדר ברכות המזון, מי תקנן ומה מקורן * הזכרת שבת בברכת המזון * ברכות המזון וברכות התורה — ילפותות * דברים שהזכרתם מעכבת בברכת המזון; 'ארץ חמדה טובה ורחבה'; בענין הזכרת ברית תורה ומלכות * (בין ברכת הזן לברכת הארץ) * (על מנהג חסידים בשתיית 'לחיים').

מט — הזכרת ברית ותורה ומלכות * חתימת ברכת הארץ וברכה שלישית * הזכרת מלכות ב'הטוב והמטיב' * חתימת ברכות בשתיים; (קדושת השבת וקדושת ישראל) * טעה ולא הזכיר של שבת, יום-טוב וראש-חדש — בתפלה ובברכת המזון * ('שמחה' בראש חדש) * שיעור אכילה לחיוב ברכת המזון וזימון; כזית וכביצה — שיטות רבי מאיר ורבי יהודה; (חילוקי שיטות ודינים בשיעורים המחייבים ברכת המזון, מהתורה ומדרבנן; אכילה ללא שתיה; אכל וברך ואח"כ שתה) * כיצד מזמנים * 'אל יוציא אדם את עצמו מן הכלל'.

נ — דקדוקים בנוסח ברכת הזימון * 'במקהלות ברכו אלקים ה' ממקור ישראל' * שלשה שאכלו כאחת וקדם אחד וברך לעצמו * 'ברכו' שבבית הכנסת * מתי רשאים בני החבורה ליחלק — חילוקי דינים * שלשה אנשים שבאו משלש חבורות * טומאת מטה שנחלקה והחזירוה * צירוף שתי חבורות לזימון אחד * דיני יין חי שלא נמזג * (ברכת 'הגפן' על יין מגיתו; מיץ ענבים משוחזר) * בזיון אכלים והפסד * (זריקת פת 'המוציא' מעל השלחן) * שכח והכניס אכלין ומשקין לתוך פיו * (על כוונת היחוד; אמירת 'ובטובו' ולא 'מטובו').

נא — הכניס אכלין לפיו ללא ברכה — המשך * כוס של אספרגוס; עניני בריאות ושמירת הגוף; נטילת חלוק מיד השמש שחרית; נטילת ידים ממני שלא נטל ידיו; (ענין נטילה לסירוגין) * הלכות כוס של ברכה * (כוס חד פעמית ל'כוס של ברכה' ולקידוש) * ברכת המזון בישיבה * ('סח לי...').

פרק שמיני

דברים שבין בית שמאי ובית הלל בסעודה * ברכת קידוש היום וברכת היין — מה קודם * (דבר תדיר שחיובו חל לאחר דבר שאינו תדיר; ברכת העץ וברכת 'שהחינו' על פרי חדש — סדר קדימה) * הכרעת ההלכה כבית הלל.

נב — סדר ברכות במוציא שבת * האם ברכת המזון טעונה כוס * טעמו — פגמו * נטילת ידים ומזיגת הכוס — מה קודם; האם מותר להשתמש בכלי שנטמאו אחוריו במשקין; 'תכף לנט'י סעודה' * הנחת המפה שמקנח בה ידיו בסעודה; האם מותר להשתמש בשלחן שהוא שני-לטומאה * כיבוד הבית ונטילת ידים במים אחרונים — מה קודם; האם מותר להשתמש בשמש עם הארץ * סדר הברכות במוציא שבת, ברכת המזון, הנר, הבשמים והבדלה * ('אמר רבי יוחנן; נהגו העם...') * נוסח ברכת הנר במוציא שבת * נר של נכרים ושל עבודה זרה.

נג — על איזה אור מברכים עליו ועל איזה אור אין מברכים עליו; נר של נכרי; 'נר ששבת'; אור הבא מכרך שחלקו ישראל וחלקו נכרים; ראה תינוק ואבוקה בידו; אור של כבשן ושל תנור וכירים; אור של בית הכנסת ובית המדרש; נר של מתים * המוציא שלהבת בשבת מרשות לרשות * היו יושבים בבית המדרש והביאו אור לפניהם * בשמים שאין מברכים עליהם; של ע"ז ושל איסור; בשמים המיועדים להעברת ריח, לגמור כלים * הנכנס לחנותו של בשם * (ריח מעורב מבשמים שמברכים עליהם ומבשמים שאין מברכים עליהם) * גימור הכלים בטבריה ובציפורי * המהלך בשוק של עכו"ם ונתרצה להריח * ברכת הנר כשהוא מרוחק; 'עד שיאותו לאורו'; נר שבתוך כלי (שקוף) * (מנהג הסתכלות בצפרנים לאור הנר; כיבוי אור החשמל בעת הברכה) * גחלים לוחשות ואוממות / עוממות * מי שאכל ולא ברך והלך למקום אחר * מעשה בשני תלמידים; מעשה ברבה בר בר חנה; יונה של זהב * עד אימתי הוא מברך ברכת המזון * עניית 'אמן' ללא שמיעת הברכה כולה * 'חטוף ובריך'; 'גדול העונה אמן יותר מן המברך' * עניית אמן אחר תינוקות של בית רבן; (עניית 'אמן' אחר קטן שלא הגיע לגיל חינוך; קטן שגופו מטונף) * שמן הבא בסוף הסעודה * (ענינים: ענין מלחמה וניצוח בברכה ובעניית אמן; מים ראשונים ומים אחרונים — קדושה מלמטה ומלמעלה; שמן הטוב).

נספחים — עניני ברכת הזימון * על הרחת בשמים במוצאי שבת.

מסכת ברכות, דפים נד – סד

תוכן הסוגיות (והמסתעף)

פרק תשיעי

נד — ברכות הראיה והשמע ושאר ברכות ההודאה; (פרטי דינים: הרים, נהרות ותופעות טבע נדירות; האוקיינוס וים התיכון) * ברכה על עשיית הנס — לרבים וליחיד; פירוט מקומות שנעשו בהם נסים לישראל * 'ברוך זוכר את הצדיקים' * נפילת חומת יריחו * ארבעה צריכים להודות * האנשים הצריכים שימור * שלשה דברים מאריכים ימיו ושנותיו של אדם * (פרפראות: חייב אדם לברך על הרעה; 'בכל לבבך').

נה — מאריך בתפילתו; עיון תפלה * שלחנו של אדם כמזבח * מאריך בבית הכסא * שלשה דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם; (מי שנותנים לו לברך ואינו מברך — בזמננו) * שלשה צריכים רחמים * אין מעמידים פרנס על הצבור אלא אם כן נמלכים בצבור * חכמת בצלאל * יהב חכמתא לחכימין * עניני החלום; חלום טוב וחלום רע; חלום שאינו פתור; אמת ושקר בחלום; הלן ללא חלום; הטבת חלום; חלום ע"י מלאך וע"י שד; (חלומות בזמננו); כל חלומות הולכים אחר הפה; אין מראין לו לאדם אלא מהרהורי לבו * עניני עין רעה * (עניני אכילה; 'אמונת' זה סדר זרעים, העלאת המאכל ע"י הברכה; בקרבו קדוש; דברי תורה על השלחן; מורא מקדש — השגה עילאית לצד גישה מעשית).

נו — חלומות קיסר ושבור מלכא * בר הדיא ופתרונותיו לחלומות אביו ורבא; כל החלומות הולכין אחר הפה * קללת חכם אפילו בחנם היא באה * פתרונות לחלומות שונים * 'הרואה... ישכים ויאמר... שזא יקדימנו פסוק אחר * (החלומות — באור ענינם).

נז — פירוט חלומות שונים ופתרונם * (החולם על דבר עבירה שעשה בחלום — האם צריך כפרה) * (בחינת 'מורשה' ו'מאורשה' בתורה) * השכים ונפל פסוק לתוך פיו * רשימות שונות של דברים בעלי תכונות משותפות; עניני צרכי הגוף ובריאותו, 'אחד מששים' * ברכות ראיה שונות; הרואה מרקוליס, מקום שנעקרה ממנו עבודה זרה, הרואה בבל הרשעה, ועוד * (ענינים: השגת עולם הזה — שקר ודמיון; 'אחד מששים'; הדמיון והחלום).

נח — נתקללה בבל נתקללו שכניה, נתקללה שומרון נתברכו שכניה * ברכות הראיה: הרואה אוכלוסין (ששים רבוא), חכמים (בזמן הזה), מלכים, בתים בישובם, ובחורבנם, קברים, הרואה את חברו, ראה בריות משונות, בריות ואילנות טובות (בזמן הזה) * (בין 'חלק ליראיו' ל'נתן לבשר ודם') * מאמרי בן זומא * מעשה ברב ששת שיצא לקראת פני מלך, (ברכה על מלכים כשאינו רואה ממש); 'לא ברוח ה'...'; מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא * מעשה ברב שילא שנידה לאדם שבעל מצרית; 'לך ה' הגדולה...'; 'אפילו ריש גרגיתא מן שמיא מנו ליה' * ('רודף' בגרמא) * אנחה שוברת גופו של אדם * חורבן בתיהם של צדיקים והחזרתם לישובם * (ברכות הראיה משלשים יום לשלשים יום; ראה ולא ברך — מאימתי מונה שלשים; ראה ממרחק) * (חכם הכולל דעות רבות; נפש כללית) * זיקין — כוכב שביט * 'נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא' * כסיל, כימה, עי(ש) * (ענינים: 'לא ברעש ה'...'; ביטול המלכות בזמן הזה; 'ממשלה גולה').

נט — צבירי הכוכבים — המשך * מאי זוועות, רעמים, רוחות, ברקים * ענני בקר * למה נבראו רעמים * הרואה את הקשת בענן * ברכות 'עושה מעשה בראשית' ו'כחו וגבורתו מלא עולם' * הרואה רקיע בטהרתה; חמה בתקופתה לבנה בגבורתה וכוכבים במסילותם; (תקופת שמואל ותקופת רב אדא) * הרואה את הים לפרקים * הרואה פרת; מה לשון 'פרת' ו'חוקל'; (ראיית שאר נהרות; ראיית נהרות והרים שנשתנו בידי שמים) * תכונות בני מחוזא * ברכת הגשמים; (באירופה ובארץ ישראל; לשון 'רוב') * בין ברכת 'שהחינו' ל'הטוב והמטיב' ברכה על לידת בן או בת — חילוקי דינים; שמע שמורישו מת * ברכת 'הטוב והמטיב' על שינוי יין — פרטי דינים * קנה כלים חדשים * (ענינים: גשמים לאחר הרעם; כמראה הקשת בענן).

ס — ברכת 'שהחינו' בכלים חדשים — המשך * 'כח דהתיירא עדיף ליה' * מברך על הרעה מעין על הטובה ועל הטובה מעין על הרעה * איזהו תפלת שוא; קביעת מין העובר והיפוכו * 'משמועה רעה לא יירא, נכון לבו בטוח בה'; 'אשרי אדם מפחד תמיד'; 'פחדו בציון חטאים' * (הבוטח — מבוטח) * ברכות ותפילות פרטיות; הנכנס לכרך והיוצא; לבית המרחץ; להקיז דם; לבית הכסא; לישן על מטתו; ברכות השחר * '... שניתנה רשות לרופא לרפאות' * חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה * לעולם יהא אדם רגיל לומר 'כל דעביד רחמנא לטב עביד'; מעשה ברבי עקיבא.

סא — לעולם יהיו דבריו של אדם מעטים לפני הקב"ה * 'וייצר'; 'ויבן ה' אלקים את הצלע'; 'אחור וקדם צרתני'; 'זכר ונקבה בראם'; ויסגר בשר תחתנה * בגדולה מתחילין מן הגדול ובקללה מתחילין מן הקטן * למדה תורה דרך ארץ שיחזור גדול עם קטן בשושבינות * הליכה אחורי אשה (בזמננו); התרחקות מהרהורי עבירה ומן העריות * (לימוד תורה — השבה אל הלב) * הליכה אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין * יצר הרע דומה לזבוב; יושב בין שני מפתחי הלב; כמין חטה * אברי האדם ותפקידיהם * צדיקים רשעים ובינונים * לא נברא העולם אלא לרשעים גמורים או לצדיקים גמורים * 'בכל נפשך ובכל מאדך' * (מסירות נפש שייכת למדרגת אהבה) * מעשה ברבי עקיבא שהיה מקהיל קהלות ברבים בשעת הגזרה * (עצה לעמידה בנסיונות — ציור מקדים בשכל) * לא יקל ראשו כנגד שער המזרח; כיוון הנפנה לנקביו.

סב — הלכות בית הכסא וצניעות; 'תורה היא וללמוד אני צריך' * אין מקנחים בימין * כל הצנוע בבית הכסא * 'קבלה דבית הכסא' — צניעות ושתיקה; 'קבלה דיסורי' — שתיקה ובקשת רחמים * שמירה מן המזיקים בבית הכסא * שיעור ההתרחקות לנפנה לנקביו * 'כשם שנפרעין מן המתים כך נפרעין מן הספרנין ומן העונין אחריהן' * איזהו צנוע; הנהגות בית הכסא ושאר הנהגות בריאות; שינה ויציאה בעמוד השחר * צניעות שאול; מעשה דוד ושאל במערה; 'כל המבזה את הבגדים...' * דרשות המקראות בענין המגפה בימי דוד * קפנדריא ורקיקה ושאר ענינים בזוים, בהר הבית ובבית הכנסת.

סג — ריקקה בבית הכנסת — המשך * חותמי הברכות שבמקדש ועניית 'ברוך שם' * 'עת לעשות לה' — הפרו תורתך' * פיזור דברי תורה וכינוסם לפי מצב הדור * 'זלת קבוץ קנה מינה' (לימוד תורה בשעה שאין הלומדים מרובים, לימוד מסכת שאינה נלמדת הרבה); במקום שאין שם איש — היה אתה איש, ובמקום שיש איש — לא תהא איש * 'בכל דרכיך דעהו' * לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה * אל ירבה אדם רעים בתוך ביתו * דרשות סמיכות הפרשיות; נזיר, סוטה, תרומות ומעשרות * המשתף שם שמים בצערו * המרפה עצמו מדברי תורה * עיבור שנים וקידוש חדשים בגולה; מעשה בחנינא בן אחי רבי יהושע שהיה מעבר שנים וקובע חדשים בחוצה לארץ * כשנכנסו רבותינו לכרם ביבנה... — דרשות רבי יהודה בכבוד תורה: 'זהיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד'; 'ושב אל המחנה...'; 'הסכת ושמע'; 'חרב אל הבדים...'; 'זאת התורה אדם כי ימות באהל'; כי מיץ חלב יוציא חמאה... 'אם נבלת בהתנשא...' * דרשות שאר החכמים בכבוד אכסניא: 'ויאמר שאול אל הקיני... ואתה עשיתה חסד; 'לא תתעב אדמי... לא תתעב מצרי'; 'ויברך ה' את עבד אדם ואת כל ביתו' * (ענינים: חידושי תורה המשפיעים על לבות ישראל; תקנת שאלת שלום על ידי בועז; סמיכות נזיר וסוטה).

סד — ברכת עובד אדום הגתי — המשך * כל הדוחק את השעה, וכל הנדחה מפני השעה * רב יוסף ורבה, סיני ועוקר הרים * 'ישגבך שם אלקי יעקב' * כל הנהגה מסעודה שתלמיד חכם שרוי בתוכה * אמירת 'לך לשלום' ('שוב / בא בשלום'), 'לך בשלום' * היוצא מבית הכנסת ונכנס לבית המדרש * ת"ח אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא * ת"ח מרבים שלום בעולם * (סיום מסכת ברכות בשלום; 'יודעי בינה לעתים'; סדר חלוקת מסכת ברכות).

נספחים — עניני ברכת הזימון * על הרחת בשמים במוצאי שבת.